

УДК 352/354:332.154

JEL Classification: H76, O31, O38

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1\(34\).21-32](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1(34).21-32)**В.В. Зайченко**, доц., канд. наук з держ. упр.*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

Роль територіальних громад у забезпеченні розвитку інноваційно-інтегрованих структур в умовах децентралізації

Стаття присвячена дослідженню ролі територіальних громад у забезпеченні сталого розвитку інноваційно-інтегрованих структур різного типу під час активізації процесу децентралізації влади й управління в Україні. Охарактеризовано сутність інтеграційних кластерних утворень та доведена доцільність використання сучасних технологій стратегічного менеджменту задля ефективного управління створенням і функціонуванням інноваційно-інтегрованих структур у межах територій. Наведено ключові критерії оцінки результатів впровадження децентралізації. Здійснено аналіз регіональних відмінностей щодо кількості Об'єднаних територіальних громад та рівня охоплення ними населення, оцінено індикатори моніторингу фінансової підтримки процесу децентралізації влади за регіонами України. Визначено позитивний ефект від розвитку інноваційно-інтегрованих структур для основних стейкхолдерів (держави, територіальних громад, бізнес-структур, інвесторів, освітніх і наукових установ).

територіальна громада, інноваційно-інтегрована структура, децентралізація, органи місцевого самоврядування, регіональний розвиток

В.В. Зайченко, доц., канд. наук по гос. упр.*Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна*

Роль территориальных общин в обеспечении развития инновационно-интегрированных структур в условиях децентрализации

Статья посвящена исследованию роли территориальных общин в обеспечении устойчивого развития инновационно-интегрированных структур различного типа при активизации процесса децентрализации власти и управления в Украине. Охарактеризованы сущность интеграционных кластерных образований и доказана целесообразность использования современных технологий стратегического менеджмента для эффективного управления созданием и функционированием инновационно-интегрированных структур в пределах территорий. Приведены ключевые критерии оценки результатов внедрения децентрализации. Осуществлен анализ региональных различий по количеству Объединенных территориальных общин и уровню охвата ими населения, оценены индикаторы мониторинга финансовой поддержки процесса децентрализации власти по регионам Украины. Определен положительный эффект от развития инновационно-интегрированных структур для основных стейкхолдеров (государства, территориальных общин, бизнес-структур, инвесторов, образовательных и научных учреждений).

территориальная община, инновационно-интегрированная структура, децентрализация, органы местного самоуправления, региональное развитие

Постановка проблеми. Головна ідея реформи місцевого самоврядування – це створення умов для розвитку спроможних територіальних громад, які будуть здатні забезпечити належний рівень життя її членів та належну якість надання соціальних послуг. Одним із джерел створення сприятливих соціально-економічних умов для розвитку спроможних громад є інтегрований підхід до формування і реалізації державної регіональної політики, яка, згідно прийнятої урядом стратегії передбачає серед іншого поєднання галузевої (секторальної) та територіальної (просторової) складових. Галузева складова передбачає підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів шляхом оптимізації і диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу. У свою чергу, територіальна (просторова) складова передбачає досягнення рівномірного та збалансованого розвитку територій, інструментами якої, зокрема, є розвиток міжрегіонального співробітництва, та формування «точок зростання» [12, с. 145].

© В.В. Зайченко, 2018

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 №333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення: місцевого економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва); розвитку місцевої інфраструктури; планування розвитку території громади та ін. [10].

Першочерговим завданням громади та органів її самоврядування стає забезпечення соціально-економічного розвитку території, що характеризується поступом конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, економічного потенціалу та життєвого рівня громадян. Так, у сучасних умовах формується нова композиція управління розвитком адміністративно-територіальних одиниць: узгоджуються цілі, мотивації, інтереси різних суб'єктів щодо питань розвитку територій, актуалізується необхідність розвитку організації та самоорганізації у вирішенні завдань території. За цих умов за державою залишаються функції регулювання та контролю, але значна частина повноважень та відповідальності за прийняті на регіональному та місцевому рівнях рішення передаються у відання органів місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць [8].

Таким чином, на даний час територіальні громади отримали суттєві можливості щодо забезпечення сталого інноваційного розвитку відповідних територій, а дієвим засобом такого розвитку є формування інноваційно-інтегрованих структур різних типів, здатних забезпечити більш раціональне використання ресурсів регіону, отримати синергетичний ефект від поєднання спільних дій, вирішити питання комплексного соціально-економічного розвитку із максимальним залученням у даний процес усіх зацікавлених сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти регулювання розвитку територіальних громад в умовах інноваційного розвитку економіки та децентралізації процесів управління є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених, таких як: Т.М. Барановська [1], Л. Білуха [2], І.М. Галько [3], О. Крилова [4], О.М. Нижник [6], Р.І. Щур [14], І.В. Ярошенко, І.Б. Семигуліна [15] та ін. Так, С.М. Серьогін, Ю.П. Шаров, Є.І. Бородін, Н.Т. Гончарук досліджують інноваційні підходи та інструменти управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад [12]. С.М. Шкарлет, Н.І. Холявко, М.В. Дубина характеризують сутність територіальної реформи в системі стратегічного управління енергоекономічною та інформаційною сферами держави [13]. В.Ф. Савченко, С.Д. Гривко розглядають кластеризацію як інноваційну форму об'єднання виробничих структур [11]. Н. Павлюк визначає соціально-економічний аспект децентралізації державної влади в процесі реформування місцевого самоврядування в Україні [8].

Разом з тим, незважаючи на виняткову увагу з боку науковців останнім часом до процесів регулювання розвитку територіальних громад в умовах децентралізації, потребують подальшого глибокого наукового аналізу питання пошуку дієвих шляхів впливу територіальних громад на розвиток інноваційно-інтеграційних процесів у межах конкретних територій, визначення шляхів активізації інноваційного розвитку регіонів та оптимального використання їх ресурсного потенціалу, залучення до процесу інноваційного розвитку територій усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі територіальних громад у створенні та забезпеченні ефективного функціонування інноваційно-інтегрованих структур в умовах децентралізації та позитивного ефекту від їх розвитку для основних стейкхолдерів.

Виклад основного матеріалу. Кластери можна розглядати в територіальному та функціональному аспектах, які тісно пов'язані між собою. Функціональний аспект

кластерної структури відображає посилення організаційної, науково-технічної, технологічної, управлінської, соціально-економічної, виробничої, маркетингової єдності його учасників. Це відбувається за рахунок тісної взаємодії та кооперації діяльності, які регулюються з єдиного центру. Територіальний аспект відображає посилення просторової цілісності та поступове ускладнення структури кластера за рахунок тісних взаємозв'язків і узгодженості дій учасників [11].

Ураховуючи те, що кластери – це структури (інтеграційні об'єднання), що можуть утворюватися самостійно (природно) за рахунок просторового прояву ринкових сил, і мають значний потенціал для інноваційного розвитку території, органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають створювати умови для їх формування та успішного функціонування, а не намагатися директивно розвивати кластери «з нуля» [12, с. 153].

Задля ефективного управління створенням і функціонуванням інноваційно-інтегрованих структур у межах територій слід використовувати сучасні технології стратегічного менеджменту, базуючись на результатах аналізу існуючих інституційних можливостей, наявних ресурсів конкретної території (природних, кадрових, фінансових, науково-технічних, інноваційно-інвестиційних, інтелектуальних, інформаційних тощо), стратегічних пріоритетів і потенціалу розвитку галузей і секторів регіональної економіки.

При цьому, зміст стратегічних домінант задля забезпечення результативності реалізації промислово-інформаційної політики слід розробляти з урахуванням наступних чинників забезпечення результативності використання технологій стратегічного управління:

1) ролі та змісту діяльності з управління забезпеченням енергоефективності функціонування національного господарства та результативності реалізації процесів розбудови економіки інформаційного типу відповідно до переліку специфічних функцій (планування і прогнозування; контролювання; організування; коригування і регулювання; діагностики й аналізу; структурної оптимізації; ресурсно-функціонального та інформаційно-методичного забезпечення);

2) щільності взаємозв'язку та змістовної спрямованості цілеорієнтованого управління за рахунок розбудови нового механізму управління, залучення якого дозволить врахувати кожну з конкретних функцій (регламентуючої, мобілізаційної, методологічної, організаційної, координування-коригування, алокаційно-інверсійної, прогностичної) для досягнення об'єктивних цілей у сфері забезпечення високої результативності управління процесами розбудови інформаційної економіки за рахунок суттєвого підвищення енергоефективності національного господарства в цілому за наслідками реалізації нової територіальної реформи (при формуванні десяти каскадів РПК різної спрямованості здійснення виробничо-господарської, техніко-технологічної, організаційно-економічної та зовнішньоекономічної діяльності) [13].

Відзначимо, що основними критеріями оцінки результатів впровадження децентралізації в Україні виступають:

1. Перерозподіл повноважень (статус і правова основа органів місцевого самоврядування; територіально-адміністративний устрій; державний нагляд за дотриманням органами місцевого самоврядування чинного законодавства).

2. Фінансова база органів місцевого самоврядування (відповідність правової бази, пов'язаної з ресурсами органів місцевого самоврядування, стратегії реформи управління державними фінансами; спроможність органів місцевого самоврядування управляти бюджетом і активами; системи моніторингу та аналізу бюджетів органів місцевого самоврядування).

3. Прозорість, підзвітність і участь громадськості (прозорість. Доступність і розповсюдження публічної інформації, засоби боротьби з корупцією; механізми громадської участі та нагляду).

4. Сталий розвиток і конкурентоспроможність територій (правові положення, інститути підтримки і фінансові інструменти регіональної політики; аналіз, планування розвитку і системи моніторингу регіональної політики; спроможність органів місцевого самоврядування управляти місцевим розвитком, економікою та активами).

5. Якість і доступність публічних послуг (правове поле для надання послуг на місцевому рівні, уніфіковане законодавство між секторами; потенціал органів місцевого самоврядування з надання публічних послуг).

6. Управління і координування реформи (потенціал в управлінні та координуванні реформи; оперативна комунікація з питань реформи децентралізації; ефективне управління знаннями та навчальні системи) [4].

Основними принципами реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні у даний час є наступні (рис. 1):

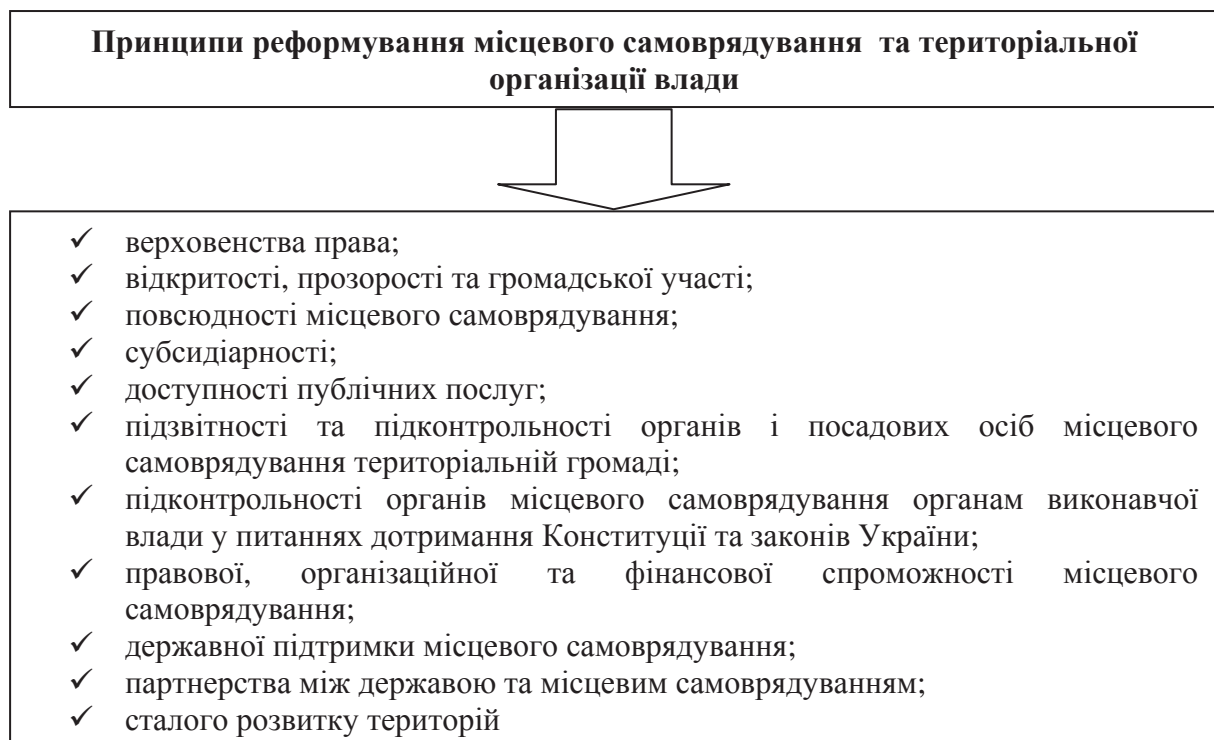

Рисунок 1 – Основні принципи реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади

Джерело: складено на основі [10]

Досліджуючи динаміку кількості Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) за регіонами України (рис. 2), можна відзначити, що лідером за даним показником виступає Дніпропетровська область (63 ОТГ), високі показники демонструють також Житомирська область (55 ОТГ), Черкаська область (54 ОТГ), Запорізька область (52 ОТГ), Волинська область (51 ОТГ), Тернопільська область (49 ОТГ). Найменшу кількість ОТГ упродовж 2015-2018 років було сформовано у Закарпатській області (6 ОТГ), Донецькій області (16 ОТГ), Харківській та Київській областях (по 17 ОТГ).

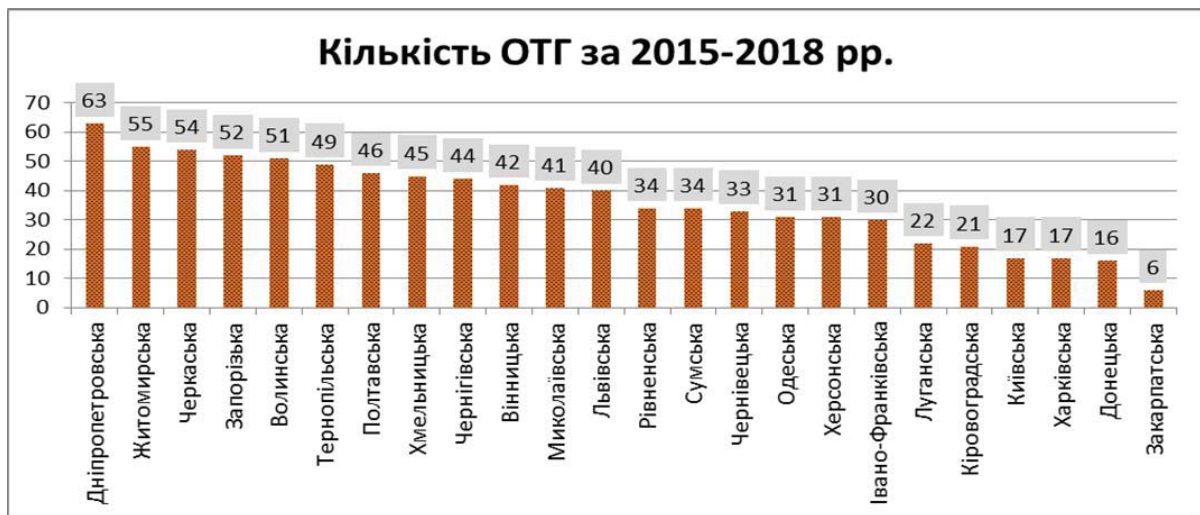

Рисунок 2 – Рейтинг регіонів України за кількістю Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) за 2015-2018 рр., од.

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Стосовно рівня охоплення населення участю в ОТГ (рис. 3), найвищі значення питомої ваги охоплення населення мали місце у Житомирській області (67,4%), Тернопільській області (58,9%), Чернігівській області (47,0%), Вінницькій області (43,9%), Хмельницькій області (41,1%). Відповідно, найнижчі значення зафіксовано у Закарпатській області (5,7%), Харківській області (10,6%), Львівській області (13,6%), Одеській області (14,0%), Кіровоградській області (14,7%), Київській області (14,9%).

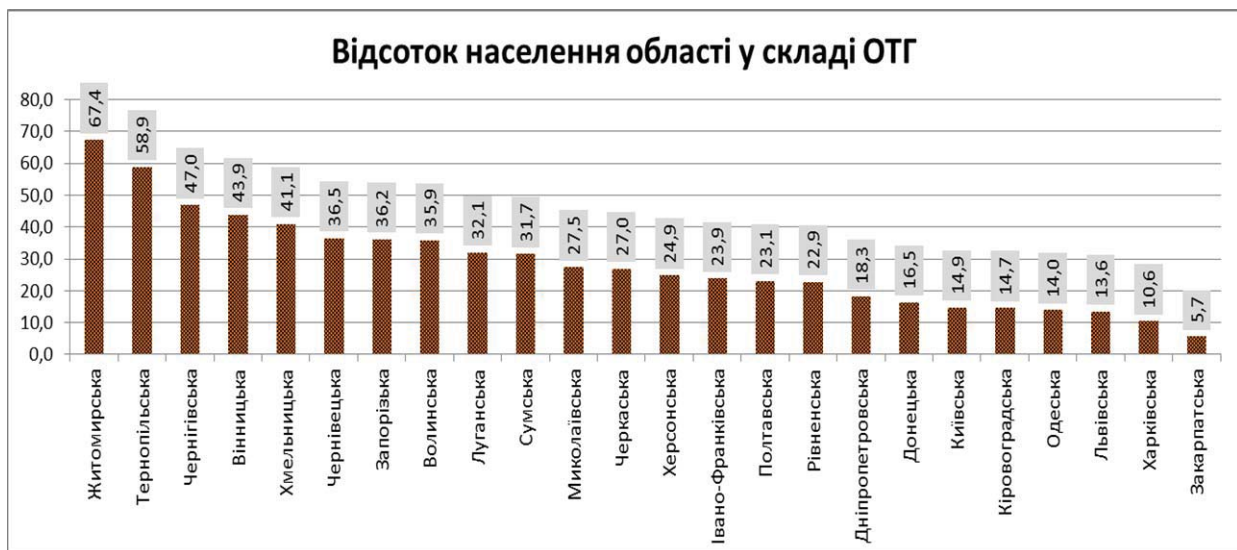

Рисунок 3 – Рейтинг регіонів України за питомою вагою населення у складі Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) у 2018 р., од.

Джерело: побудовано автором за даними [5]

Проведений аналіз індикаторів моніторингу фінансової підтримки процесу децентралізації влади за регіонами України (табл. 1) свідчить, що за показником обсягу коштів субвенцій на соціально-економічний розвиток, які перераховані місцевим бюджетам (в абсолютному вимірі), лідерами виступають Вінницька область (178,2 млн. грн.), Київська область (121,7 млн. грн.), Харківська область (108,7 млн. грн.).

Таблиця 1 – Індикатори моніторингу фінансової підтримки процесу децентралізації влади за регіонами України

Регіон	Кошти субвенції на соціально-економічний розвиток, які перераховані місцевим бюджетам (січень-жовтень 2018 р.)				Розподілено коштів Державного фонду регіонального розвитку на реалізацію проектів (2018 р.)			
	млн. грн.	Рейтинг регіону	на 1 особу населення, грн.	Рейтинг регіону	млн. грн.	Рейтинг регіону	на 1 особу населення, грн.	Рейтинг регіону
Вінницька	178,2	1	113,6	1	178,7	18	113,9	17
Волинська	30,3	22	29,3	15	192,1	17	185,5	4
Дніпропетровська	65,7	8	20,4	22	366,2	3	113,5	21
Донецька	50,3	11	12,0	24	777,7	1	185,7	1
Житомирська	29,6	23	24,0	19	228,1	11	185,1	10
Закарпатська	81,0	4	64,5	4	231,4	10	184,3	11
Запорізька	35,5	20	20,6	21	195,3	14	113,4	22
Івано-Франківська	77,4	6	56,3	6	254,8	8	185,3	8
Київська	121,7	2	69,6	3	197,8	13	113,1	24
Кіровоградська	43,2	13	45,5	7	108,5	25	114,2	14
Луганська	9,4	25	4,3	25	401,3	2	185,5	5
Львівська	65,9	7	26,2	16	286,3	6	114,0	15
Миколаївська	41,2	15	36,1	11	129,2	22	113,3	23
Одеська	51,3	10	21,6	20	269,5	7	113,6	19
Полтавська	34,8	21	24,8	17	160,3	20	114,0	16
Рівненська	37,8	18	32,6	14	214,7	12	185,2	9
Сумська	36,2	19	33,1	13	124,1	23	113,6	20
Тернопільська	40,4	17	38,5	10	194,8	15	185,7	2
Харківська	108,7	3	40,6	9	305,2	5	113,9	18
Херсонська	61,5	9	58,8	5	193,9	16	185,5	6
Хмельницька	44,4	12	34,9	12	236,0	9	185,6	3
Черкаська	29,3	24	24,1	18	136,4	21	112,1	25
Чернівецька	78,6	5	87,0	2	167,6	19	185,5	7
Чернігівська	42,7	14	42,2	8	115,7	24	114,4	13
м. Київ	41,1	16	14,2	23	331,6	4	114,6	12
Україна	1436,3	x	34,0	x	5996,9	x	142,1	x

Джерело: складено та розраховано автором за даними [5; 7]

Заслуговує на увагу той факт, що Київська й Харківська області мали одні з найнижчих показників як за кількістю створених ОТГ, так і за питомою вагою населення, охопленого ОТГ, натомість, найвищі показники обсягів виділених субвенцій. Найменші ж обсяги субвенцій на соціально-економічний розвиток було виділено Луганській області (9,4 млн. грн.), Черкаській області (29,3 млн. грн.), Житомирській області (29,6 млн. грн.) та Волинській області (30,3 млн. грн.). При

цьому Житомирська та Волинська області мали одні з найвищих показників щодо кількості створених ОТГ та питомої ваги населення, охопленого ОТГ.

Особливий практичний інтерес становить розрахунок порівняльного показника щодо обсягу коштів субвенцій на соціально-економічний розвиток на одну особу наявного населення. Зокрема, за обсягом коштів субвенцій на соціально-економічний розвиток в абсолютному вимірі Дніпропетровська область знаходиться на 8 місці, тоді як на одну особу населення – аж на 22 місці. Значні невідповідності у рейтингах за даними двома показниками також мали місце у Донецькій області (11 та 24 місця, відповідно), Одеській області (10 та 20 місця), м. Києві (16 та 23 місця).

Стосовно обсягу коштів Державного фонду регіонального розвитку, розподілених на реалізацію проектів, у 2018 році лідером у абсолютному (млн. грн.) та відносному вимірі (на одну особу населення) стали Донецька область (1 місце), а також Луганська область (2 та 5 місця в рейтингу регіонів). Натомість найбільші невідповідності в рейтингах було зафіксовано у Волинській області (17 та 4 місця), Дніпропетровській області (3 та 21 місця), Запорізькій області (14 та 22 місця), Київській області (13 та 24 місця), Кіровоградській області (25 та 14 місця), Одеській області (7 та 19 місця), Тернопільській області (7 та 19 місця), Харківській області (5 та 18 місця).

Як бачимо, тенденції розвитку територіальних громад та обсяги їх фінансування за регіонами України характеризуються доволі суперечливими тенденціями, а отже, реформа децентралізації в Україні повинна продовжуватися на основі вдосконалення існуючих методів, важелів та інструментів щодо її реалізації.

Місцеве самоврядування у будь-якій державі є засобом досягнення трьох основних цілей: забезпечення децентралізації в державному управлінні; розвитку демократичних засад у вирішенні питань місцевого значення; підвищення ефективності ведення місцевих справ [1].

У цьому контексті слушним є твердження, що належна інституційна спроможність держави щодо забезпечення економічного і соціального розвитку країни в цілому дає змогу зменшувати вірогідність внутрішніх конфліктів інтересів (між громадами і окремими суспільними групами всередині громад) та мінімізувати потенційно негативні зовнішні виклики (вплив процесів глобалізації, відкритість ринків, проблеми територій, що пов'язані з необхідністю оновлення їх економічної бази) [6].

В цілому, ефективний розвиток територіальних громад потребує забезпечення відповідних умов: макроекономічних, інституціональних, регулятивних, високих позицій у рейтингах фінансової спроможності ОТГ; надання місцевих гарантій; поєднання диференційованих джерел забезпечення витрат бюджетів ОТГ [14].

Задля створення спроможної територіальної громади на перспективу необхідно враховувати наявні незадіяні ресурси, які є на території громади: природні ресурси, корисні копалини, історичні та культурні пам'ятки, утворення нових суб'єктів підприємницької діяльності, нових робочих місць, розширення сфери побутових послуг для населення та суб'єктів господарювання [2].

Цілком логічно, що для визначення фінансової спроможності і самодостатності громад недостатнім є показник загального зростання доходів в умовах бюджетних і податкових змін. Доцільним є комплексний підхід і практичні розрахунки необхідних видатків і наявних доходів у розрахунку на одного мешканця громади, виходячи із забезпечення не тільки першочергових нагальних потреб громади (утримання закладів освіти, охорони здоров'я, інфраструктури, фінансування зарплат, соціальних виплат тощо), а й фінансування перспективних проектів соціально-економічного розвитку з

метою покращення життєвого середовища і зростання добробуту громадян, планування майбутнього територіального розвитку тощо [15].

Отже, в контексті підвищення ролі територіальних громад у забезпеченні ефективного розвитку інноваційно-інтегрованих структур слід враховувати наявний позитивний ефект для основних стейкхолдерів, таких як держава, сама територіальна громада, бізнес-структури, інвестори, освітні і наукові установи (табл. 2). Необхідно підкреслити, що формування й функціонування інноваційно-інтегрованих структур різних типів здатні підвищити результативність реформування влади й управління в державі.

Таблиця 2 – Позитивний ефект від розвитку інноваційно-інтегрованих структур для основних стейкхолдерів

Держава	Територіальна громада	Бізнес-структури	Інвестори	Освітні і наукові установи
Забезпечення збалансованого розвитку економіки на інноваційних засадах Збільшення надходжень до державного бюджету Стабілізація соціально-економічної ситуації в країні Вирівнювання диспропорцій територіального розвитку Реструктуризація національної економіки за рахунок надання пріоритетів найбільш перспективним галузям і секторам	Комплексне врахування територіальної специфіки економічного й соціального розвитку Збільшення надходжень до місцевих бюджетів Оптимізація використання ресурсного потенціалу території Розвиток інноваційної інфраструктури регіонів Вирішення нагальних соціально-економічних та екологічних проблем території Запровадження smart-підходу в організаційній та управлінській діяльності	Підвищення рівня ділової активності і рентабельності діяльності Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності Збільшення платоспроможного попиту на продукцію Рационалізація використання наявних ресурсів Стабілізація кадрового складу Зростання конкурентоспроможності товарів, робіт і послуг Можливості регіональної й міжрегіональної кооперації Збільшення можливостей експорту продукції	Мінімізація ризиків інвестиційних проектів Збільшення норми прибутковості інвестиційних ресурсів Скорочення термінів окупності інвестицій Забезпечення прозорості інвестиційної політики Зміцнення впевненості у стабільності зовнішніх факторів інвестиційного середовища Можливість пошуку найбільш перспективних інвестиційних програм і проектів	Підвищення якості освітньої і наукової діяльності за рахунок залучення до складу інноваційно-інтегрованих структур Створення умов для комерціалізації наукових досліджень і розробок Розвиток ринку інтелектуальної власності Можливості використання сучасної матеріально-технічної бази для навчання й здійснення наукових досліджень

Джерело: складено автором

Метою фінансового забезпечення розвитку територіальних громад є формування фондів фінансових ресурсів, обсяг яких повинен повністю забезпечити реалізацію економічних, соціальних та адміністративних програм за рахунок виконання таких завдань:

- забезпечити формування фінансово-матеріальної бази для забезпечення соціально-економічного розвитку громад;
- сприяти розвитку наявних та забезпечити пошук нових джерел фінансових ресурсів до бюджетів місцевого рівня;
- забезпечити оптимізацію використання наявних ресурсів;
- створити передумови для результативної взаємодії органів місцевого самоврядування, населення громади, суб'єктів господарювання, громадських організацій та позабюджетних фондів для розвитку територіальної громади, а також сприяти формування ефективних взаємовідносин управлінських органів різних рівнів [3].

За таких умов необхідно задіяти інструменти активізації економічного та соціального розвитку з врахуванням досвіду країн, що здійснили успішне реформування, які мають бути гнучкими, враховувати виклики, які стоять перед громадами і регіонами, та включати:

- інструменти діагностики і прогнозування спроможності розвитку;
- інструменти муніципального менеджменту;
- застосування гнучкого механізму оплати за послуги, як інструментарію ефективного використання фінансових ресурсів територіальної громади;
- інструментарій оподаткування з акцентуванням уваги на запровадженні прогресивних механізмів оподаткування нерухомості;
- інструменти кластероутворення, публічно-приватного партнерства, проектного менеджменту, стимулювання інноваційного та структурно-технологічного розвитку [9].

Таким чином, на теперішній час інструменти кластероутворення виступають дієвим засобом забезпечення сталого розвитку територій, більш раціонального використання наявних ресурсів громади, створення сприятливого бізнес-середовища, підвищення рівня та якості життя населення громади.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження дозволили констатувати, що за сучасних умов суттєво зростає роль територіальних громад у забезпеченні сталого розвитку інноваційно-інтегрованих структур різного типу під час децентралізації влади й управління. До ключових критеріїв оцінки результатів впровадження децентралізації в Україні слід віднести перерозподіл повноважень, фінансову базу органів місцевого самоврядування, прозорість, підзвітність і участь громадськості, сталий розвиток і конкурентоспроможність територій, якість і доступність публічних послуг, управління і координування реформи. Проведений аналіз регіональних відмінностей щодо кількості Об'єднаних територіальних громад та рівня охоплення ними населення, індикаторів фінансової підтримки децентралізації засвідчив наявність суперечливих тенденцій щодо розвитку територіальних громад та обсягів їх фінансування, що дозволяє стверджувати про доцільність подальшої реформи децентралізації на основі вдосконалення існуючих методів, важелів та інструментів щодо її реалізації. За умови активного використання територіальними громадами інструментів кластеризації, можливо забезпечити суттєвий позитивний ефект від розвитку інноваційно-інтегрованих структур для основних стейкхолдерів: держави, територіальних громад, бізнес-структур, інвесторів, освітніх і наукових установ.

Перспективи подальших наукових пошуків у даному напрямі полягають у доцільності розробки та реалізації комплексного механізму формування та розвитку інноваційно-інтегрованих структур на рівні територій, пошуку шляхів подальшої активізації співпраці органів державної влади й місцевого самоврядування, представників бізнесу, закладів науки і освіти та інших учасників в процесі

забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій та створення умов для функціонування високотехнологічного виробництва та надання високоінтелектуальних видів послуг.

Список літератури

1. Барановська Т.М. Децентралізація влади як основний напрям вдосконалення державної політики розвитку територіальної громади [Текст] / Т.М. Барановська // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – №2. – С. 145-153.
2. Білуха Л. Фінансово-економічний потенціал спроможної територіальної громади як запорука ефективної децентралізації влади в Україні [Текст] / Л. Білуха // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* – 2018. – Vol. 5, Iss. 4. – С. 150-155.
3. Галько І.М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації [Текст] / І.М. Галько // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2017. – Вип. 6(128). – С. 127-131.
4. Крилова О. Рада донорів з питань децентралізації в Україні. Аналіз виконання роботи [Електронний ресурс] / О. Крилова, 18 жовтня 2017 року. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/oleksandrvirnyk/ss-82207756>
5. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 грудня 2018 року [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10291>.
6. Нижник О.М. Теоретичні аспекти впливу децентралізації на розвиток держави та територіальних громад [Текст] / О.М. Нижник // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління. – 2016. – №3. – С. 56-62.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Павлюк Н. Соціально-економічний аспект децентралізації державної влади: процеси реформування місцевого самоврядування в Україні [Текст] / Н. Павлюк // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – 2015. – Вип. 44. – С. 80-86.
9. Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози. Аналітична записка за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції в рамках Дев'ятих регіональних та муніципальних читань, Тернопіль-Вишнівець, 20-21 жовтня 2015 року. – Вісник ТНЕУ. – 2015. – №4. – С. 165-172.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 №333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
11. Савченко В.Ф. Кластеризація як інноваційна форма об'єднання виробничих структур: деякі теоретичні аспекти проблеми [Текст] / В.Ф. Савченко, С.Д. Гривко // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. – 2013. – Вип. 4. – С. 88-98.
12. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія [Текст] / С.М. Серьогін, Ю.П. Шаров, Є.І. Бородін, Н.Т. Гончарук [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С.М. Серьогіна, Ю.П. Шарова. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2016. – 276 с.
13. Шкарлет С.М. Територіальна реформа в системі стратегічного управління енергоекономічною та інформаційною сферами держави [Текст] / С.М. Шкарлет, Н.І. Холявко, М.В. Дубина // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 5-6. – С. 103-107.
14. Щур Р.І. Можливості запозичень територіальних громад в контексті процесів децентралізації [Текст] / Р.І. Щур // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2018. – Вип. 30(4). – С. 95-98.
15. Ярошенко І.В. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в умовах фінансової децентралізації [Текст] / І.В. Ярошенко, І.Б. Семигуліна // Проблеми економіки. – 2016. – №4. – С. 67-76.

References

1. Baranovska, T.M. (2015). Detsentralizatsiia vlady yak osnovnyi napriam vdoskonalennia derzhavnoi polityky rozvytku terytorialnoi hromady [Decentralization of power as the main direction of improvement of the state policy of development of the territorial community]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Actual problems of public administration*, 2, 145-153 [in Ukrainian].
2. Bilukha, L. (2018). Finansovo-ekonomichni potentsial spromozhnoi terytorialnoi hromady yak zaporuka efektyvnoi detsentralizatsii vlady v Ukraini [Financial and economic potential of a capable territorial community as a guarantee of effective decentralization of power in Ukraine]. *Evropsky politycky a pravni diskurz*, 5(4), 150-155 [in Ukrainian].
3. Halko, I.M. (2017). Teoretychni aspekty finansovoho zabezpechennia rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Theoretical Aspects of Financial Provision of Development of Territorial Communities in Conditions of Decentralization]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 6(128), 127-131 [in Ukrainian].
4. Krylova, O. (2017). Rada donoriv z pytan detsentralizatsii v Ukraini. Analiz vykonannia roboty [Donor Council on Decentralization in Ukraine. Performance analysis]. Retrieved from <https://www.slideshare.net/oleksandrvinryk/ss-82207756> [in Ukrainian].
5. Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia (2018). [Monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government]. *Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy – Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine*. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/10291> [in Ukrainian].
6. Nyzhnyk, O.M. (2016). Teoretychni aspekty vplyvu detsentralizatsii na rozvytok derzhavy ta terytorialnykh hromad [Theoretical Aspects of the Impact of Decentralization on the Development of the State and Territorial Communities]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration*, 3, 56-62 [in Ukrainian].
7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Pavliuk, N. (2015). Sotsialno-ekonomichni aspekt detsentralizatsii derzhavnoi vlady: protsesy reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Socio-economic aspect of decentralization of state power: processes of reforming local self-government in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats «Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia» – Collection of scientific works «Efficiency of public administration»*, 44, 80-86 [in Ukrainian].
9. Rozvytok rehioniv ta hromad v umovakh administratyvno-terytorialnoi reformy: perspektyvy ta zahrozy. Analitychna zapyska za materialamy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii v ramkakh Dev'iatykh rehionalnykh ta munitsypalnykh chytan (2015). [Development of regions and communities under the conditions of administrative and territorial reform: prospects and threats (Analytical note on the materials of the International scientific and practical conference in the framework of the Ninth Regional and Municipal Readings)]. *Visnyk TNEU – TNEU Journal*, 4, 165-172 [in Ukrainian].
10. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 №333-r [On Approval of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 1, 2014 No.333-p]. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [in Ukrainian].
11. Savchenko, V.F., & Hryvko, V.F. (2013). Klasteryzatsiia yak innovatsiina forma ob'iednannia vyrobnychykh struktur: deiaki teoretychni aspekty problemy [Clusterization as an Innovative Form of the Combination of Production Structures: Some Theoretical Aspects of the Problem]. *Naukovyi visnyk Chernihivskoho derzhavnoho instytutu ekonomiky i upravlinnia. Serii 1: Ekonomika – Scientific bulletin of the Chernihiv State Institute of Economics and Management. Series 1: Economics*, 4, 88-98 [in Ukrainian].
12. Serohin, S.M., Sharov, Yu.P., Borodin, Ye.I., & Honcharuk, N.T. (2016). *Upravlinnia stratehichnym rozvytkom ob'iednanykh terytorialnykh hromad: innovatsiini pidkhody ta instrumenty: monohrafiia [Management of Strategic Development of the United Territorial Communities: Innovative Approaches and Tools: Monograph]*. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
13. Shkarlet, S.M., Kholiavko, N.I., & Dubyna, M.V. (2015). Terytorialna reforma v systemi stratehichnoho upravlinnia enerhoekonomichnoiu ta informatsiinoiu sferamy derzhavy [Territorial Reform in the System

- of Strategic Management of the Energy-Economic and Information Spheres of the State]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI – Economic Annals-XXI*, 5-6, 103-107 [in Ukrainian].
14. Shchur, R.I. (2018). *Mozhlyvosti zapozychen terytorialnykh hromad v konteksti protsesiv detsentralizatsii* [Possibilities of borrowing of territorial communities in the context of decentralization processes]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, 30(4), 95-98 [in Ukrainian].
 15. Yaroshenko, I.V., & Semyhulina, I.B. (2016). *Sotsialno-ekonomichni rozvytok terytorialnykh hromad v umovakh finansovoi detsentralizatsii* [Socio-economic development of territorial communities in the conditions of financial decentralization]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 4, 67-76 [in Ukrainian].

Volodymyr Zaichenko, Associate Professor, PhD in Public Administration (Candidate of Sciences in Public Administration)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

The Role of Territorial Communities in Ensuring the Development of Innovative Integrated Structures in Conditions of Decentralization

The article is devoted to the study of the role of territorial communities in ensuring the sustainable development of innovative integrated structures of the different types during the intensification of the process of decentralization of power and governance in Ukraine. The essence of integration cluster formations was characterized and the expediency of using the modern technologies of the strategic management for the effective management of the creation and functioning of the innovative integrated structures within the territories was stated. The key criteria of the evaluation of the results of decentralization's implementation are: redistribution of powers, financial base of the local self-government authorities, transparency, accountability and public participation, sustainable development and competitiveness of the territories, quality and accessibility of public services, management and coordination of the reform presented.

The analysis of regional differences about the quantity of the United territorial communities and level of coverage by them the population, indicators of the financial support of the decentralization have shown that there are contradictory tendencies in the development of territorial communities and volumes of their funding, which suggests the appropriateness of further reform of decentralization on the basis the improvement of existing methods, levers and tools for its implementation.

The positive effect from the development of innovative integrated structures for the main stakeholders (state, territorial communities, business structures, investors, educational and scientific institutions) has been determined. For the territorial communities, such effect is the complex consideration of the territorial specificity of the economic and social development, increasing the revenues to the local budgets, optimization of using of the territorial potential of the territory, development the innovative infrastructure of the regions, solving the urgent socio-economic and environmental problems of the territory, introduction a smart approach in the organizational and management activity. It was stated that under current conditions, clustering tools are an effective means of ensuring sustainable development of the territories, more rational using of available resources of the community, creation of the favourable business environment, improving the level and quality of life of the population of the community.

territorial community, innovative integrated structure, decentralization, local self-government authorities, regional development

Одержано (Received) 14.11.2018

Прорецензовано (Reviewed) 17.12.2018

Прийнято до друку (Approved) 20.12.2018